

Perilhós, l'Occitània perduda de Catalunya

Perilhós, en català Perellós (i també Perellons), és la localitat més septentrional de la Catalunya del Nord. Situada en un territori esquiu i àrid al bell mig de les Corberes, no va conèixer mai una gran vitalitat demogràfica; es veu que no ha tingut gairebé mai més de cent habitants. Amb tot, malgrat la poca superfície explotable i la manca d'aigua, els seus habitants sabien aprofitar els recursos naturals i vivien de l'apicultura, la viticultura i la cria de cabres.

L'indret té una gran importància històrica per a les terres occitanes i catalanes, ja que va ser durant l'edat mitjana un centre neuràlgic, i probablement el bressol, d'una família important i famosa en la història catalana, occitana i francesa, els Perilhós. El personatge més famós d'aquest llinatge és Raimon de Perilhós, vescomte de Roda i, a partir del 1391, vescomte de la regió de Perilhós, que ocupà el càrrec de diplomàtic a la cort papal a Avinyó. Se'l recorda sobretot perquè va ser l'autor del *Purgatori de sant Patrici*.

La carta de fundació de Perilhós és del 1246, però la primera atestació del nom, segons Coromines, és del 1218 sota la forma *Perelons*. El lingüista suposa que és un derivat de *pedra/pera* (Coromines, 1989-1997, p. 202), però l'escut de la família dels Perilhós/Périllos conté tres peres. La forma *Pereylos* és una de les variants més usuals als documents catalans medievals.

Amb tot, el pas del temps ha esborrat el passat gloriós d'aquell territori i el poble mateix només és un record a punt de desaparèixer del tot d'una època durant la qual Occitània i el Rosselló ocupaven un espai central per a l'Europa mediterrània. El mestre d'escola responsable de l'enquesta Sacasa el descrigué així a l'apartat on va consignar la toponímia local al final del segle XIX:

Périllos, chef-lieu de la commune qui porte le même nom, est un très ancien village, mal situé, mal construit, perdu dans les montagnes des Corbières.

Al tombant d'aquell segle, Perilhós conegué un declivi notable. La febre tifoide (el 1895), la mort de nadons i, més tard, una epidèmia de fil·loxera van conduir a una davallada de la població i, progressivament, a l'abandó del poble. Abans de la Segona Guerra Mundial només romanien trenta-tres habitants al municipi. Perilhós és actualment una població abandonada; el darrer habitant de la zona, un pastor, se'n va anar de l'indret durant els anys 1970. Va ser agregada el 1971 al poble veí, Òpol, i d'ençà d'aquella data va ser inclosa en una nova entitat anomenada Òpol-Perilhós.

A partir del segle XIX, arran de l'interès suscitat per la teoria del tresor càtar trobat per l'abat Saunière, Perilhós ha atret els apassionats de l'esoterisme, com ara l'alemany Otto Rahn. Així, existeix una Société Périllos que conrea diverses teories esotèriques sobre aquest territori i la família dels Perilhós. A més a més, el poble es troba a prop de Bugarag, centre d'interès per als addictes del misticisme i dels fenòmens paranormals.

La seva situació geogràfica i la història (depengué dels senyors de Durban) han fet que Perilhós formi una mena de nexa entre Occitània i Catalunya i les llengües respectives.

1. OCCITÀ I CATALÀ, LLENGÜES BESSONES ENEMIGUES?

Les relacions tradicionals entre occitans i nord-catalans acostumaven a ser tenses abans, i avui encara subsisteix cert sentiment d'inferioritat del «gavatx» a la societat nord-catalana. Aquesta tensió entre tots dos pobles es pot resumir amb aquest insult tradicional: «gavatx porc» i «català burro».

La visió tradicional de la situació i delimitació lingüística de l'àrea nord-catalana, vehiculada essencialment per Enric Guiter, fa coincidir els límits polítics de la Catalunya del Nord amb els límits lingüístics occitanocatalans, excepte pel que fa al Fenolledès. Guiter i el seu deixeble, Jordi Costa, han considerat ben sovint el particularisme nord-català com una mena d'infiltració (Guiter, 1948) o d'invasió occitana que, fins a cert punt, hauria malmès el català original de l'àrea.

Amb tot, les parles occitanes frontereres palesen influències del català, llengua més forta identitàriament i lingüísticament que l'occità, que s'anomena vulgarment *patois/patoès*. Aleshores, veient que la llengua catalana influencia les parles occitanes veïnes, podríem deduir que, de fet, el fenomen va en sentit contrari del que suposaven Guiter i Costa; és a dir, que és el català el que s'imposa a l'occità.

Un dels casos més emblemàtics d'aquesta voluntat de transformar la realitat lingüística antiga en pro del català es pot observar en els comentaris de Jordi Cos-

ta pel que fa al poble de Tarerac, que va perdre la seva occitanitat manifesta a partir del segle xx. Aquesta pertinença lingüística a l'occità es desprèn nítidament de l'enquesta Sacasa, mentre que, uns trenta anys més tard, al voltant de 1910, quan hi passaren Holle i Salow, tots dos van notar un bilingüisme generacional amb els joves que parlaven català, etapa anterior a l'anivellament a favor de la llengua dominant. Com ja ho ha notat molt bé Costa, finalment l'occitanitat ja havia desaparegut del tot uns trenta anys més tard, quan hi va fer la seva enquesta Enric Guiter per a l'*Atlas linguistique des Pyrénées Orientales* (ALPO).

En el seu article «Català i occità a Tarerac», a partir de la premissa tàcita que tots els territoris de pertinença catalana havien parlat català anteriorment, Jordi Costa va estudiar els moviments de població per a entendre com es podia haver esvaït aquella suposada catalanitat original. Les dades que aporta demostren, en canvi, unes relacions més intenses amb el Llenguadoc abans de la Revolució Francesa i una reorientació ulterior cap a Catalunya.

Les nostres recerques en el territori de frontera entre català i occità i a Vingrau (Balaguer, 2010 i 2011) palesen que, contràriament a les teories de Guiter, que suposaven una invasió de trets occitans, són els elements catalans els que ataquen constantment les varietats occitanes frontereres amb poblacions que pateixen un complex d'inferioritat alhora identitari (*gavatx vs. català*) i lingüístic (*patois vs. català*) i que sovint eren bilingües per mor de les relacions comercials i laborals cap al sud i migracions més o menys temporals.

2. LA LLENGUA DE PERILHÓS

Les primeres informacions pel que fa a l'afiliació lingüística del parlar ens vénen de Pere Vidal, l'arxiver que va succeir el famós erudit rossellonès Alart, a la segona edició de la seva guia històrica: «Ici on parle déjà le languedocien ou gavatx».

Alguns anys abans, el 1891, l'antropòleg parisenc Abel Hovelacque, en canvi, havia classificat la parla de Perilhós com a catalana. En la seva conclusió, Karl Salow declarava que el català apareixia com una llengua estrangera a Perilhós (1912, p. 20):

Trotzdem empfindet man das Katalanische als fremdes Idiom, wie ja denn auch das heimische Patois dem Languedokischen sehr viel näher steht. Hier erhebt sich gleichfalls die Frage, welche von beiden die ursprünglichere ist; doch liegen hier die Verhältnisse womöglich noch ungünstiger.

Ara bé, les dades sobre el parlar de Perilhós són escasses. No sabem si algun lingüista o el mateix Guiter hi va fer alguna enquesta.

3. LES DADES SOBRE EL PARLAR DE PERILHÓS

Bàsicament, només tenim dues fonts directes d'informació. La primera i més antiga procedeix de l'enquesta endegada per l'erudit luixonès Julian Sacasa (Julien Sacaze en francès) el 1887, la qual s'emmarca en la perspectiva de conèixer i deixar un testimoni de les parles de l'Estat francès, projecte que ja havia començat abans amb l'enquesta de Coquebert de Montbret (1806-1812). L'enquesta Sacasa/Sacaze va romandre molt de temps inutilitzada, emmagatzemada a la Biblioteca Municipal de Tolosa. Va ser Jacme Alièras, un lingüista occità, qui va fer la primera explotació del material per a l'àmbit basc durant els anys 1960.

Més tard, el 1981, un deixeble d'Enric Guiter, Jordi Costa, va fer la seva tesi amb el material de l'enquesta i, el 1986, en va publicar una part sota el títol *Atlas linguistique «Sacaze» des confins catalano-languedociens*. Aquest llibre, poc conegut, és una de les fonts més importants per a estudiar els parlars nord-catalans i, alhora, els occitans meridionals.

S'hi demanava als mestres d'escola de les terres pirinenques de traduir dos textos, *La légende de Barbazan* i *La légende de Tantugou*, als quals es van afegir elements de toponímia (designats aquí com a Sacasa Top.) i alguns dibuixos toponímics. Els textos de Perilhós (vegeu figures 1 i 2) han romàs inèdits, ja que Costa no els va usar quan va confeccionar el seu atlas.

Una part encara inèdita avui de l'enquesta Sacasa concerneix la toponímia. Segons Jordi Costa, un company o companya seva havia d'estudiar aquest aspecte del material, però es veu que la idea no es va dur a terme. En el cas de Perilhós, la descripció toponímica és abundant, tot i que sovint afrancesada. Se'n pot destacar alguns elements interessants lingüísticament com ara: Cadiere, Feychettes, les Yères, l'Escloupier, Trauc de las Abeilles i, sobretot, Caune.

La segona font d'informació és l'enquesta d'un estudiant del romanista alemany Bernhard Schädel. El 1906, el Congrés Internacional de la Llengua Catalana va significar el punt de partida per a les enquestes posteriors de dos deixebles seus: Fritz Krüger, que estudià la part occidental de la frontera, i Karl Salow, que n'estudià l'àrea oriental (la de Perilhós és el punt 17), publicada el 1912 sota el títol *Sprachgeographische Untersuchungen über den östlichen Teil des katalanisch-languedokischen Grenzgebietes*, en el marc de la *Revue de Dialectologie Romane* que dirigia Schädel.

L'anàlisi es farà també comparant amb el parlar veí de Vingrau, que ja he estudiat anteriorment, i alhora amb els parlars llenguadocians veïns de l'àrea (o sigui, el narbonès i el fenolledès) usant també els resultats de l'ALPO d'Enric Guiter. Amb tot, es pot veure que les dades de Salow, molt menys abundants que en el cas de Vingrau, presenten de tant en tant algunes vacil·lacions i probablement algunes errades de transcripció, que sembla que no es limiten a aquesta població.

Suite des noms topographiques de la commune de Perilhós

Coume Du Bara, Camps de Camps Boudail, Camps Boudail, Sige Des Arbousiers, Sige de la Esou, passe de las Terles, Saint de Caze, Argues d'en juer, Sines Artigots, Sous Poyzets, Antiqu. d'en Bousset, Camps de l'Espinet, Coume de la de la Boungue, Camp de a Trasse, Lou Grutella, Les Foychelles, Les Barons, Sinte Baudin, Antiqu. d'en Micoulan, La Rasimier, Sines Camps, Argues Grande, Sous Coumeilles, Les Argues, Coume de Moubills, Sous Terrachals, La Coume, Lou Meridou,

Section B. Suite des divisions parcellaires,

Coume Raynard, Coume Boudin, Coume del Cal Signou, Coume Ramiol, Mont de la S^{te} Miguel Coume de l'Escalopier, La Noumanissiere, Las Fontanilles gynaotes, M^{te} del Barranc, Camp del Coatal, Sous l'Escanote, La Moutan, Camp del Boudail, Lou Coustait, Sous traboues, Las Arguerasses, Sige de la Mont, Cadier del Tourt, M^{te} de la Counduciano, L'ambidon, Las jues, Camp de l'Idet, Camps de l'Argue, Sige petit, Las Bousigottes, Mounade del juy petit, Camp de la fille, Camp del Duc, Camp d'oung, gubirde, Antiqu. d'en Grand.

(S) Primes ou terrain communal.

Nord, Nord ouest, Nord est, Departament de l'Acie Communes de Embars et de Trilla; Sud, sud-est Sud-ouest, Commune de Opaul.

1. Nom, age et lieu de naissance de M. l'Instituteur: Coxi, 27 ans, S^{te} Agnes (Ariege)

2. Noms des principaux collaborateurs, nés dans la commune: _____

FIGURA 1. Elements de toponímia de Perilhós (Sacasa Top.).

TRADUCTION DE LA LÉGENDE DE BARBAZAN

En idiome local de la commune de Perilhós.

Y abie d'acoustreces dins un bitalji de las Espinias un bonome
 et uno femme qui moy pla biels. Abieyon qu'un pèdit ocotal
 moy ort et uno baw. Meis tant paucis qui secesson seceveviniou
 sejour lous quiron may paucis qui velle. Un jour, la terre dio
 couverte de niois et gibrabo a coupa lous rocs. Coust lue moundie
 Del bitalji s'escau fabor en manjey et biejey, cillous eron
 richis et honoursis. A l'indrudie de la may, dous bouvaques que
 bignou de llong bouquiron s'arresta dins aquell. Uoy parci que
 biejou fiet et fany, cillie bouquiron a uno porte apoy a uno
 avetio et an d'autros encaro. Ipus lous bouquet pas d'icho
 d'intro ni y donna res per maye. Craytis de portout, persequits
 pès cas encalats, lous dous estrangers sabire pas an sans
 quand se trouberon al cap de bitalji. Abieut loustel d'aqueill
 homine et d'aqueillo femme qui eron paucis. En lous augijey
 plagnie, l'homine sevo mes a la fenestru per lous crida,
 et la femme dio amade oïe soubi la porte. Sans se y deman
 da qui eron, lous fagueron d'entra et assiey al lloue foy,
 apuy y d'ouvieron de bap et pauters castagnos tout lou qui
 legneu. Meis d'abels l'osta legni - guero eill ambe dent
 Pierre - si l'ebey lou cap tout brillant et el y diguet « Bous
 avetis sez paucis et bous b'obis b'izis moy richis et
 voulents. Qui la justio de Dieu se fague. ! » Si sequist
 la terre tramblec, Jesus et sant Pierre dispariqueron et
 lous dous bicilliers toumbéron en ginouls. A l'endema mate
 quand bouqueron ana al bitalji per apuy lou qui sevo
 passat, b'ejeron pas cap d'oustal a la lloue place
 y abie un estang aqueill qui se trobo encaro bey
 entre lou bitalji de Barbazan et la ville de
 Saint-Bertrand de Comminges. Cal avetia
 lous malerousis.

Ne pas écrire sur les marges.

FIGURA 2. La llegenda de Barbasà (Perilhós).

Alhora, els resultats de l'enquesta de Sacasa podrien tenir influències del parlar nadiu del mestre d'escola (un occità nadiu d'Arieja) en alguns casos de polimorfisme.

4. L'ANÀLISI LINGÜÍSTICA

Com ja hem dit en altres ocasions, les oposicions entre català i occità no s'han estudiat gaire i una de les escasses descripcions ens ve de Joan Veny. En *Els parlars catalans* va esmentar alguns trets de fonètica, de morfologia i de lèxic. Usarem aquestes oposicions a la taula posterior complementades amb elements trets de la *Langue des pêcheurs du golfe du Lion* (1964), obra cabdal d'un dels estudiosos més importants i, alhora, ignorats de l'occitanisme, Louis Michel, afegint-hi diversos elements trets de l'ALPO.

TAULA 1
Oposicions entre occità i català segons Veny

	Occità	Català
-a final àtona	[o]	vocal neutra
-u- llatina	[y]/[œ]	[u]
Diftongació de o	-uè-	-u-
Diftongació de o + [w]	-uòu	-ou
Diftongació de -e-	-iè-	-e-
Palatalització de l-, -ll-, -nn	[l], [n]	[ʎ], [ɲ]
Reducció de -mb- i -nd	-mb-, -nd-	-m-, -n-
Oposicions lèxiques	<i>femna, jorn, metre/botar, ostal, ressegà, tombar, totjorn</i>	<i>dona, dia, posar, casa, serra, caure, sempre</i>
Gallicismes	<i>jaune</i>	<i>groc</i>

Així, veiem ja de bon principi, a partir del text de l'enquesta Sacasa, que el parlar de Perilhós respon clarament a la majoria dels criteris principals establerts pel lingüista mallorquí, com ara amb paraules tan simbòliques com *femna* (vs. *dona*), *ostal* (vs. *casa*), *metre* (vs. *posar*), tot i que a la Catalunya del Nord es poden trobar trets occitanitzants a localitats catalanes.

Com ja s'ha dit abans, va ser un mestre d'escola de vint-i-set anys, Terré, originari de Sant Ivars, una localitat del país d'Arieja, qui féu l'enquesta. Per facilitar

les comparances ulteriors, he donat els nombres del mapa corresponent de l'atles Sacasa de Costa o de l'apartat de les dades de K. Salow.

S'ha fet servir la grafia normativa de l'occità en la majoria dels casos, i en unes quantes excepcions, indicades mitjançant negretes, la transcripció usada pel mestre d'escola a l'enquesta.

4.1. Fonètica

4.1.1. Vocalisme

4.1.1.1. LES VOCALS

— La vocal -A-

La -a final àtona era únicament [o] a l'enquesta Sacasa per a Perilhós, com també ho era aleshores a Vingrau. Fins i tot es pronunciava així en el cas del plural. Aquesta darrera realització diferencia Perilhós clarament del parlar de Vingrau, que té plurals femenins en -es (Balaguer, 2011), fet que no és només exclusiu del català, sinó també de gran part del llenguadocià meridional i del gascó pirinenc.

Més endavant, amb tot, si podem confiar completament en les dades recollides per Salow, apareix de manera irregular una mena de [ə]. La transcripció podria ser certa, ja que la vocal neutra en posició final àtona és una de les solucions de la parla contemporània de Vingrau. Aquesta apareixia probablement més sovint en posició pretònica, com es nota a *ratapenada*, transcrit [rratəpə'nado] (Salow, § 10). En general, tanmateix, al voltant de 1910 l'ús de la vocal neutra no era tan important com a Vingrau.

— La vocal -E-

La -e final àtona és indiscutiblement [e] a l'enquesta Sacasa, com ho atesten els accents (*bilatjé, hommé, qué o éron*), i també en posició interior. A l'obra de Salow, apareixen alhora [e] i [ə] a la transcripció. En canvi, en posició tònica no se'n pot apreciar el grau d'obertura, ja que generalment s'han usat accents aguts al Sacasa i ben sovint les dades de Salow no semblen gaire convincents.

— La vocal -U-

El tret més estrany del parlar de Perilhós és la seva realització peculiar de la -u-, que semblava oscil·lar entre [y] o, més versemblantment, [œ] (usarem aquest símbol, tot i que la vocal sigui més tancada) i [u] a l'enquesta Sacasa. Tot i la presència considerable de la grafia -u- en els textos (*un, uno, justiça, Jésus, Tantugou, juillet, sus, tu, de suito*), la pronúncia [y] sembla estranya, ja que no correspon a la realització general de l'àrea narbonesa i de Vingrau en [œ]. A més a més, algunes

paraules franceses amb sufix *-eur* (*bouyageurs* i *bouleurs*) conserven aquesta grafia quan, de fet, els parlars que tenen [y] les assimilen a aquest so.

En altres casos tan importants, trobem escrit *-ou-* (*hourousés*, *digous*, *oun estang*, *al segour*, *frouits*, *fougissié* i *recounescout*). Podem suposar que existia aleshores un polimorfisme entre una forma antiga occitana [œ] (o [y]) i una de més recent [u], calc del català, i aquesta vacil·lació es nota clarament amb l'oposició *hourousés/malérouses*.

En canvi, menys de mig segle després, en temps de Salow, sembla que la seva pronúncia era gairebé sistemàticament conforme a la catalana [u]. Amb tot, en alguns casos el lingüista alemany va escriure *-o-* en comptes de *-u-* a la transcripció; així, deixà una nota al peu de pàgina per indicar aquesta realització per a les paraules *escut*, *vengut*, *diluns* i *pur* (Salow, 1912, p. 42) i un comentari bastant extens pel que fa a aquesta peculiaritat (p. 41).

Podem pensar, tanmateix, que es tractava d'una variant particular de *-u-*, una mena de [ʊ] anglesa, mal interpretada pel lingüista. En efecte, a l'enquesta Sacasa el sufix de tercera persona del plural apareix escrit *-on* quan, de fet, la realització devia ser [un], com al subdialecte narbonès i tot el llenguadocià oriental. A més, en dos casos Salow indica una realització [œ], com ara amb *figura* (Salow, § 22) i *susar* (§ 10), però podrien ser errades del dialectòleg.

4.1.1.2. ELS DIFTONGS

El català ha monoftongat diversos diftongs originals com ara [aj] i [aw] en [ɛ] i [ɔ] respectivament, mentre que en general l'occità els ha conservat.

— -AI-

Tot i que l'occità hagi preservat el diftong *-ai-*, a molts indrets ha conegut una evolució posterior en [ɛj] o, fins i tot [ɛ], en llenguadocià meridional (Alibèrt, 1935, p. 113) i en gascó. El narbonès presenta una dualitat interessant pel que fa al tracte de *-ai-*, que es queda [aj] al lèxic i pronuncia *-ai* [ɛj] en morfologia verbal (primera persona del verb *aver* i a la primera persona del futur).

Els resultats de Perilhós, similars als de Vingrau, indiquen un funcionament conforme al subdialecte narbonès amb [aj] en fonètica, amb *fait* (Salow, § 11), *lait* (Sacasa, mapa 131), *mai* (Sacasa, mapa 193), *traire* (Salow, § 11) i *traites* (Sacasa, mapa 42).

— -AU-

Al final de segle XIX, la solució usual semblava conforme a la fonètica occitana. Trobem a l'enquesta Sacasa quatre casos de paraules amb *-au-*: *aougiguent* (Sacasa, mapa 76), *caousos* (Sacasa, mapa 46) *paoures* (Sacasa, mapa 185) i *raouben* (Sacasa, mapa 268). Però aparentment, a principi del segle XX ja s'havia

produït alguna evolució catalanitzant; així, *paure* hauria estat substituït després per **pòbre* (Salow, § 13). Segons aquest estudiós, Perilhós preservava aquest diftong en *auca* i *causas*, mentre que Vingrau tenia **òca* i **còses* (Salow, § 13). La progressió de la solució catalana es podia observar també al Capcir segons les dades de Guiter (ALPO, mapa 405).

— -Ĕ- > -iè- [jɛ]

Salow va estudiar bé l'evolució d'aquesta vocal que diferencia clarament la solució occitana (diftongació en -iè-) de la catalana, que es realitza amb [i]. A tall d'exemple tenim: CATHEDRA > *cadièra* (Sacasa Top.; Salow, § 8), FERIA > *fièra* (Salow, § 5), HERI > *ièr* (Salow, § 8), LECTUM > *lièit* (Salow, § 8) i VETULUM > *vièlh* (Sacasa, mapa 260; Salow, § 8). El sufix -ARIU també s'hi realitzava -ièr com a *carnissière* (Salow, § 69), *esclopière* (Sacasa Top.) o *sabatière* (Salow, § 12).

S'ha d'afegir que, al principi del segle xx, una paraula presentava polimorfisme: *mièja/mija* < MEDIA (Salow, § 8, 38).

— -EU > [iw]

Com a gran part del llenguadocià i a Perilhós, s'ha produït un tancament de -eu- en [iw] a les paraules següents: *mieu* [miw] < MEUM (Salow, § 9) i *Dieu* [diws] < DEUS (Salow, § 9). Un fenomen semblant afecta el resultat del llatí EGO, que dona *ieu* en occità i a Perilhós (Salow, § 9).

— -I + L

Aquest fenomen occità es retrobava a Perilhós amb la paraula *fil/fial* [fjɛl] (Salow, § 2).

— -IA

No es pot saber exactament quina era la realitat en temps de l'enquesta Sacasa. Només hi apareix la forma afrancesada **justiça*, mentre que a Vingrau es va respondre [ʒœs'tisi]. Les dades complementàries aportades per Salow (§ 33) indiquen ['glɔri] i ['gaβi], però alhora ['bestias] i *ràbia* ['raβjo].

— -Ō > -uè- > [ɛ]

La gran majoria de dades provenen de l'anàlisi de Salow (§ 16). Només s'indiquen les solucions provinents d'altres documents. A gran part del domini occità la *ō* ha conegut una diftongació, passant primer a -uè- i en llenguadocià occidental a [ɛ]; en català el resultat ha estat [u], excepte en el cas de *nit*. Els exemples d'aquesta evolució són: COXA > *cuèissa* ['kejʃo], CORIUM > *cuèr* [ker], FOLIA > *fuèlha* ['feʎo], NOCTEM > *nuèit* [nejt], PODIUM > *puèg* [petʃ] (Sacasa Top.), POST > (*a*)*puèi* [pej] (Sacasa, mapa 202), OCULUM > *uèlh* [ɛʎ].

Tant les formes de Perilhós com les de Vingrau coincideixen plenament amb les solucions llenguadocianes. Amb tot, existeix una diferència entre tots dos parlars en el cas de COCTUM > *cuèit* a Perilhós, que correspon a la forma narbonesa, mentre que Vingrau ja té la forma interior no diftongada *còit*, com els parlars llenguadocians meridionals (ALPO, mapa 176). Al contacte de [ʒ], s'inseria aparentment un iod com amb la paraula *pluèja* ['plejʒo] < PLOVIA i com a altres varietats llenguadocianes (ALPO, mapa 427).

Convé esmentar els casos particulars de les paraules *uèi* e *uèit* (Salow, § 16), en les quals probablement la [w] inicial s'ha transformat en [b]. Com en occità, O es diftonga quan es troba en contacte amb [w], com ara a *uòu* [jɔw] i *buòu* [bjɔw] (Salow, § 17). També s'ha tancat la -o- a la paraula *hora*, la qual cosa ha resultat en *ora* ['uro] com en llenguadocià (Salow, § 19).

Com a gran part del llenguadocià oriental i del narbonès, la forma *doas* s'ha reduït a [dɔs], mentre que en català la forma femenina és *dues* (Salow, § 39).

— L'evolució de -TR-, -DR-

La resolució d'aquest grup és conforme amb l'evolució occitana [jr], i difereix així notablement dels resultats catalans. Els nostres exemples són: MATER > *maire* (Sacasa, mapa 157; Salow, § 55), PATER > *paire* (Salow, § 55), SEDERE > *asseire* (Sacasa, mapa 14), VEDERE > *veire* (Sacasa, mapa 266).

4.1.2. Consonantisme

4.1.2.1. LES LATERALS

L'occità presenta una gran variació pel que fa a l'evolució de la L llatina. A l'àrea de l'Aude es confronten dues tendències, una d'oriental, que presenta una velarització més acusada de la L, [w] davant de totes les consonants, i una d'occidental, que preserva -l- en gairebé tots els casos llevat de les dentals (Alibèrt, p. 33). En alguns casos, la -l- ha desaparegut en occità i a Perilhós, com a la paraula *escotar* (i també en nord-català) o a *doça* < DULCES (Salow, § 39).

Com en narbonès, que té un perfil oriental excepte en les bilabials, que sovint preserven [l], a Perilhós es pronunciava aquesta consonant en ALBA > *alba* (Salow, § 51) i *malva* (Salow, § 98). Tot i que hi havia *salvatge* (Sacasa, mapa 221) al segle XIX, Salow recollí una forma estranya *sauvage* (Salow, § 10), que podria ser falsa.

Davant de [f], com al nord, s'havia velaritzat en *escaufavon* (Sacasa, mapa 44), però Vingrau tenia aleshores *calfar*. També havia passat a [w] davant de [t] en el cas d'*autra* (Sacasa, mapa 20).

De manera estranya, la [l] s'hi conservava a *qualque*, com també a Vingrau. No es pot descartar una influència catalana, ja que el llenguadocià veí presenta [w]

(Sacasa, mapa 206). D'altra banda, una sèrie de paraules que no tenen una *-l-* etimològica presenten solució catalana, com ara *galta* < GABATA (Salow, § 38) o *malalt* < MAL HABITUS (Salow, § 26), que s'usava a quatre punts del Fenolledès. Una altra forma inesperada és *calças* (Salow, § 70), que s'oposava aleshores al *cauces* de Vingrau.

- Els grups *-BL-* i *-GL-*

Una part del català i del llenguadocià ensordeixen aquests grups consonàntics. Salow, tot i que no en donava exemples, indica que a Perilhós i a Vingrau *-bl-* s'hi pronunciava [ppl] (Salow, § 36).

4.1.2.2. LES PALATALS

- La palatalització de la *-L-*

A l'enquesta Sacasa, tot i que es presenti la palatalització de la *-l-* de manera gairebé general, tant en posició inicial (indicada per una *ll-* doble com a *lloc* o *llour*) com final (amb grafia francesa *-ill* com a *eill* o *aqueill*), i de *-ll* doble, com en català i en llenguadocià meridional, les paraules següents apareixen, com en narbonès, sense forma palatalitzada: *levèc*, *lait* (Sacasa, mapa 131) i *lauraire* (Sacasa, mapa 128). En canvi, tots els exemples ulteriors de Salow indiquen palatalitzacions com ara *alhumetas* (Salow, § 3), *lhana* (Salow, § 10), *lhop* (Salow, § 18) i *uèlh* (Salow, § 16).

- *-J-*, GE > [ʒ]

Com el català oriental i el narbonès, el parlar de Perilhós pronuncia *-j-* i *-ge-* [ʒ].

- *-X-*, *-SCE* > [ʃ] o [(j)ʃ]

El narbonès presenta certa continuïtat amb el llenguadocià oriental pel que fa a *-sce-* o *-x-*, que han evolucionat en [ʃ]. Amb tot, les dades de l'ALLOr o de l'ALPO evidencien que el narbonès meridional (Leucata, per exemple) posseeix una realització palatal [jʃ] i que aquesta va seguint una mena d'eix diagonal que puja com més ens dirigim cap a l'oest.

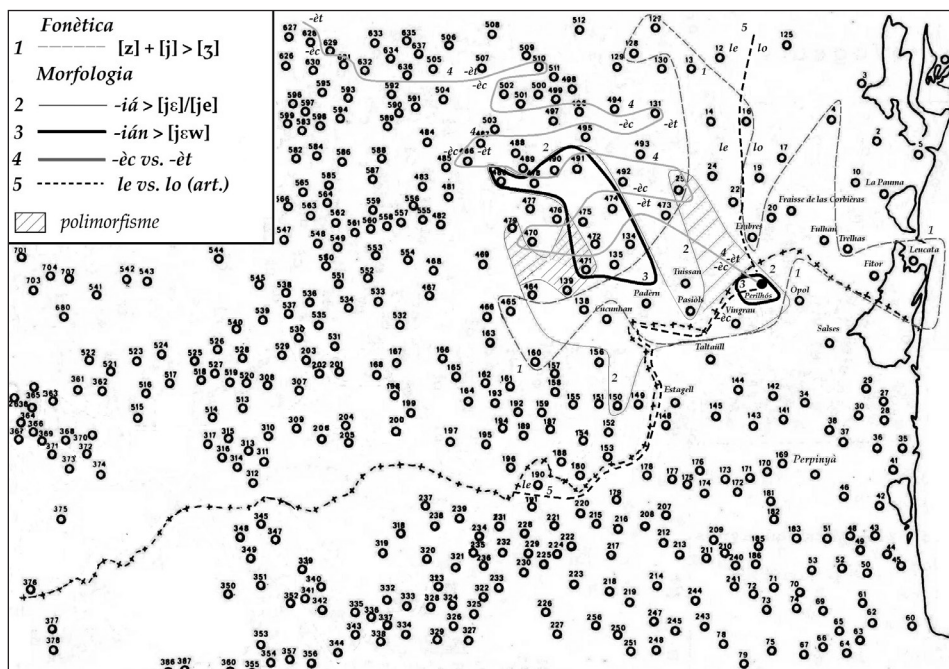
El parlar de Perilhós presenta, doncs, aquesta palatal com el català i el llenguadocià, o el narbonès, meridional, com als exemples següents: *daissar* [di'ʃa] < LAXARE (Sacasa, mapa 130), *paréisser* [pa'reʃe] < PARESCERE (Sacasa, mapa 177), *caissa* ['kaʃə] < CAPSA (Salow, § 11) i *eissam* [ə'ʃam] < EXAMEN (Salow, § 10).

Una de les diferències essencials entre el català oriental i l'occità en el tractament d'aquest so és l'absència, en la primera llengua, d'un iod anterior, però a Perilhós sí que s'hi pronunciava en *cuèissa* ['kɛjʃo] (Salow, § 16) i també a *guèis* [gɛjʃ] < GYPSUM (Salow, § 16).

Entre les característiques més notables del rossellonès, sobta la pèrdua de [ʃ] en posició final i la pronúncia [j] (Veny, 1991). El parlar de Perilhós, en canvi, té sistemàticament [ʃ], com ara a *guèis* o a *peis* > [peʃ] PISCHEM (Salow, § 3).

- La palatalització de [z] > [ʒ]

Una palatalització secundària que també es nota a Vingrau i a més localitats del voltant (vegeu el mapa 1) és l'evolució cap a [ʒ] de [z] seguit d'un iod, o, de manera més aïllada, en el verb *ausir*. N'hem trobat dos exemples: *augiguent* (Sacasa, mapa 76) per *ausiguent* i *disiá* [diʒə] (Sacasa, mapa 63).



MAPA 1. Alguns trets específics de Perilhós i del llenguadociàarbonès.

- -TICU, -DICU > -tg-

La pronúncia d'aquest grup presenta problemes de transcripció de Salow. Mentre que al Sacasa s'escrivien amb *-tj-* les paraules *bilatjé* i *enratjats*, els elements recollits per Salow indiquen una realització curiosa i probablement falsa, llevat de si es tracta d'una influència del francès: [ʒ]: JUDICU > *jutge* ['ʒuʒə] (Salow, § 36), *sauvatjas* [saw'baʒəs], *viatge* [bi'aʒə] (Salow, § 25), tot i que abans s'hi deia *bouyageur* (Sacasa, mapa 275).

4.1.2.3. LES DENTALS

- -S parasítica

Algunes paraules de Perilhós presenten una -s parasítica com en occità: *Dieus* (Salow § 9), **digús* (Sacasa, mapa 186).

- -CE-, -D- > [z]

Les solucions de Perilhós corresponen sistemàticament a les formes occitanes: COQUINA > *cosina* (Salow, § 2), CREDIS > *creses* (Salow, § 3), CRUDA > *crusa* (Salow, § 21), *disiá* (Sacasa, mapa 63), *dises*, *dison* (Salow, § 37), SUDARE > *susar* (Salow, § 10), TEPIDA > *tebesa* (Salow, § 34) i VICINUM > *vesin* (Sacasa, mapa 267).

- -CE-, -TIU-, -TIS > [ts]

A Perilhós la resolució del grup era la mateixa tant a la fonètica com a la morfologia. Així, tenim *alavètz* (Sacasa, mapa 7), CRUCEM > *crotz* (Salow, § 20), DECEM > *dètz* (Salow, § 71), PACEM > *patz* (Salow, § 71), PRETIUM > *prètz* (Salow, § 60), mentre que Vingrau exhibeix solucions de tipus català en fonètica (*creu*, *deu*, *pau*, *preu* i *veu*).

4.1.2.4. LES VIBRANTS

- -R final

La -r final no hi tenia cap reforç, contràriament al que succeeix en català rossellonès: *ièr* (Salow, § 8) vs. *ahir*[t] o *ahir*[ə], *còr* (Salow, § 14) vs. *cor*[t], *clar* (Salow, § 74), *pur* (Salow, § 21) i *segur* (Sacasa, mapa 236).

- -RR final

L'occità coneix dues solucions per a la -rr llatina en posició final. A la part oriental del domini lingüístic, com en català, s'ha afegit una vocal (-e) de suport. Així, *fèrre* s'oposa a *fèr*, *morre* a *mor*, *sòrre* a *sòr* i *torre* a *tor*. El narbonès presenta majoritàriament aquesta vocal de suport, excepte en el cas de *fèr*, com es pot observar a les dades inèdites de l'ALLOr. A Perilhós es deia *fèr* < FERRUM (Sacasa Top; Salow, § 35) però *sòrre* (Salow, § 105), contràriament a Vingrau, que té sistemàticament la resolució occidental: *fèr* i *sòr*.

- -NDR-

Contràriament al català septentrional, en general l'occità ha procedit a la inserció d'una -d- en el grup [nr], que transforma, doncs, en [ndr]. També es troben casos de pèrdua de -d- etimològica als parlars nord-catalans, com en el

cas de *vendre* , pronunciat [ˈbenrə]. Les solucions de Perilhós són les de l'àrea occitana: *cendre* (Salow, § 4), *pondre* (Salow, § 19) i *vendre* (Salow, § 64). A més a més, com el llenguadocià, té una realització particular *préner* < PREHENDERE (Salow, § 4).

- -RN final

El català tendeix a conservar la *-n* final en aquest grup consonàntic, mentre que en occità desapareix sovint. Aquesta pèrdua es nota per *carn* [kar] (Salow, § 114), *forn* [fur] (Salow, § 18), com també a *jorn* [ʒur]. Amb tot, al llenguadocià interior s'usa una forma [ʒun], que suposa una conservació més duradora del grup consonàntic, seguida després d'una simplificació a favor de la *-n* final, però només en aquesta paraula.

4.1.2.5. LES NASALS

- Desaparició de la nasal

A més de la pèrdua de la *-n* etimològica en posició final, comuna a gran part de l'occità i al conjunt català, la *-n* també pot desaparèixer en alguns contextos particulars a algunes parles occitanes. Perilhós presenta, així, com en occità, *diluns* , que es pronuncia sense [n] (Salow, § 91), i *digús* (Sacasa, mapa 186), que s'oposa al català *ningú* .

- Els grups -ND- i -MB-

Aparentment no se simplificava el grup *-nd-* a la parla de Perilhós, contràriament al català, com es nota a *demandar* (Sacasa, mapa 58) i *venduda* (Salow, § 21). Pel que fa a *-mb-* , reduït, a més del català, a diverses parles occitanes meridionals, només se n'ha pogut trobar un exemple a la toponímia *coma* .

- La palatal [ɲ] en posició final

En posició final també es conservava la *-nh* [ɲ], com ara en *junh* (Salow, § 113), tot i que al text de Sacasa trobem les grafies ambigües *estang* (Sacasa, mapa 129) i *lleng* (Sacasa, mapa 145), que potser no indicaven una palatal.

- -NT

En aquest cas, Perilhós, com el narbonès, articulava la [t] final en el grup consonàntic *-nt* , concretament en *vent* (Salow, § 7), mentre que en català septentrional no es pronuncia.

4.1.2.6. LES VELARS

- -QUA, GUA > [ka], [ga]

Contràriament al que passa en català i com en occità (excepte al gascó), la pèrdua de [w] era sistemàtica a Perilhós i, alhora, a Vingrau. Els exemples d'aquesta absència són: *quand* (Sacasa, mapa 203), *quaranta* (Salow, § 27), *quatre* (Salow, § 55), *cinquanta* (Salow, § 22) i *ganhar* (Salow, § 27) o *gardar* (Sacasa, mapa 110).

4.1.2.7. LES PRÒTESIS

Com al llenguadocià, la parla de Perilhós coneixia almenys dos casos de pròtesi amb *d-* inicial: *dintrar* (Sacasa, mapa 78) i *dorbir* (Sacasa, mapa 174), solucions idèntiques a les de Vingrau. La presència de la *d-* inicial del darrer exemple també apareix esporàdicament a altres indrets nord-catalans (mapa 174 de Costa). També, com al narbonès, es fa servir una *v-* protètica en dos casos: *uèit* [bejt] (Salow, § 16) i *uèi* [bej] (Salow, § 16). En canvi, no s'hi usa una *a-* protètica en els casos de *uèi* i *ièr* (Salow, § 8), contràriament al parlar de Vingrau o al català.

4.1.2.8. LES METÀTESIS

Les metàtesis són bastant nombroses al llenguadocià narbonès com al llenguadocià occidental, i més encara en gascó. El parlar de Perilhós tenia metàtesi com l'occità veí a *craba* < CAPRA (Salow, § 10) i *cramba* < CAMERA (Salow, § 10).

4.2. Síntesi

La taula següent ofereix una síntesi de les observacions anteriors:

TAULA 2
Fonologia de la parla de Perilhós comparada amb l'occità i el català veïns

Trets	Occità (narbonès)	Perilhós	Català (septentrional)
-a	[o]	[o] (/ [ə])	[ə]
-u-	[y]/	[y] o [oe] > [u]	[u]
-ě-, -ariu		-iè-	-e-
-ö-		-uè- [ɛ]	-u-
-i + l		fial	-i-
-ai-		-ai-	-e-
-au-	-au-	-au- (/ -o-)	-o-

TAULA 2 (Continuació)
Fonologia de la parla de Perilhós comparada amb l'occità i el català veïns

Trets	Occità (narbonès)	Perilhós	Català (septentrional)
-ov-		-uòu	-ou
-ter-, -der-		-ir-	-r-/ur-
-l- + f		[w]	[l]
alter		autre	altre
Presència de [l]	[w]	calça, galta, malalta, qualque	
Palatal/ de l-, -ll	[l]	[ʎ]	
-x-, -sci- intern	[js]	[ʃ]/[jʃ]	[ʃ]
-sci- final	[js]	[ʃ]/[jʃ]	[j]
-x-, -tis		-tz [ts]	-u
-ci		[z]	∅
-nd-		-nd-	-n-
-ndr-		[ndr]	[nr]
-ns		dilu[s]	dillu[ns]
-rr		[r]/[rre]	[rro]
-r		[r]	[rt]/[rə]
qua-, gua-		[ka], [ga]	[kwa], [gwa]
Metàtesi		craba, cramba	cabra, cambra
Pròtesi		dintrar, dorbir	entrar, obrir
Absència de pròtesi		ièr, uèi	ahir, avui

4.2.1. Fonètica sintàctica

Les poques dades que es poden trobar indiquen una pèrdua de palatalització en el cas dels plurals, com sol ser el cas a les parles occitanes, que conserven una palatal en posició final. Tot i que s'hi preservin les palatals finals, Perilhós manifestava la solució occitana de despalatalització [ls] en el cas dels plurals per a *genolhs* (Sacasa, mapa 113), *vièlhs* (Sacasa, mapa 260), *aucèlhs* (Salow, § 28), *uèlhs* (Salow, § 33), *martèlhs* (Salow, § 102) i *conilhs* a la part toponímica. Amb tot, al segle xx s'hi indica una forma palatalitzada *cavallhs* [ʎs] (Salow, § 102), contràriament a Vingrau.

4.3. *Morfologia nominal*

4.3.1. Els articles

A l'enquesta Sacasa, el parlar de Perilhós presentava majoritàriament l'article *lo* (*los* al plural), és a dir, la solució del llenguadocià oriental, i també d'una part del rossellonès septentrional, tot i que aquesta solució hagi reculat molt d'ençà de l'enquesta Sacasa (Balaguer, 2014). Amb tot, també hi trobem dues vegades una solució *le* (*dé lé béiré* i *lé pastré*), característica de l'oest, però que, de fet, ja es troba a les localitats veïnes de Tuissan i Pasiòls, tot i que també podria ser una errada del mestre d'escola ariegès. L'article femení és *la(s)* tant a Sacasa com a Salow.

4.3.2. Els possessius

Com en català, en llenguadocià meridional i en gascó, però al contrari del narbonès, el parlar de Perilhós usava majoritàriament l'article per a la formació de l'adjectiu possessiu. Aquests possessius articulats són: *al llour foc* (Sacasa, mapa 138), *la llouro plaço* (Sacasa, mapa 138), *los vòstris vesins* (Sacasa, mapa 271). Però, a més de *sa maire* (Sacasa, mapa 218), tria normal en català amb certs membres de la família, es troba un exemple sense article, *sos mainatges* (Sacasa, mapa 230), forma escassa al català septentrional.

Contràriament al parlar de Vingrau (que té *lo sieu*) i al narbonès (*son*), Perilhós usava la forma *lo lhor*, solució probablement deguda a una influència rossellonesa.

4.3.3. Formació del plural

A la parla de Perilhós, la formació del plural es feia generalment afegint una *-s* sense cap modificació particular com en occità i contràriament al català, que ha experimentat canvis vocàlics en la construcció dels plurals femenins (*-a > -es*).

Com al narbonès, els plurals sensibles masculins s'hi formen amb *-es* com ara: *bòsques* (Sacasa, mapa 27), *uroses* (Sacasa, mapa 116), *maleroses* (Sacasa) i fins i tot l'inusual *traites* (Sacasa, mapa 42). Contràriament a Vingrau, on *-is* era un sufix usual, la presència de *-is* es limita als pronoms com ara *vòstris* i *elhis*, com és normal a l'àrea narbonesa.

4.4. *Morfologia verbal*

Les desinències presenten poques diferències entre la varietat narbonesa i el rossellonès (*-i* de primera persona, per exemple). Només se n'esmentaran els trets

divergents a continuació. Un dels trets més distintius és la segona persona del plural, que és de tipus occità (amb *-tz*) a Perilhós, com a Vingrau, tal com es pot observar a *crestetz* (Sacasa, mapa 51) o *disètz* (Salow, § 68). La pronúncia de la *-m* de la primera persona del plural no es pot esbrinar amb claredat, tot i que en el cas de *anam* era aparentment [n] (Salow, § 26) com a la llengua d'oc.

Segons l'enquesta Sacasa, un dels trets més peculiars del parlar de Perilhós sembla l'ús gairebé generalitzat d'una forma inesperada [on] (*ségesson, éron, s'escaoufabon, troubéron, faguéron, désparéguéron, troubéron, boulguéron* i *béjéron*) com a desinència de la tercera persona del plural; aquest sufix *-an* es retroba a l'imperfet molt més a l'oest, a tocar de l'Arieja. Tanmateix, Karl Salow, en canvi, indica una realització més fidel a la solució narbonesa *-on* [un] com ara: *començon* (Salow, § 4), *dison* (Salow, § 37), *crèbon* (Salow, § 6). La resposta probablement inexacta de l'enquesta Sacasa podria deure's a una articulació menys tensa de [u] en posició àtona, com ja s'ha evocat a l'apartat fonètic. Amb tot, també aparegueren dues formes en [en] a l'enquesta (*volguèren* i *truquèren*), solució característica del llenguadocià meridional, que és també la de Vingrau.

S'hi evidenciaven formes incoatives com ara *dourmits* (Sacasa, mapa 70) en lloc de la forma més antiga *dòrm*, que es conserva a certes varietats del llenguadocià meridional i a Vingrau. S'hi troba, a més, el particularisme de l'àrea narbonesa que ha transformat el sufix incoatiu *-ís* en [its] (Alibèrt, 1935, p. 123). L'altra forma incoativa present al text és *fugissíá* (Sacasa, mapa 108), que s'oposa a *fugíá* de Vingrau.

TAULA 3
Morfològia del parlar de Perilhós comparada amb l'occità i el català

Occità (narbonès)	Perilhós	Català (septentrional)
-es		-os
-ís		-os
veni		vinc
-èt/-èc		perifràstic
-éron	-éron/-èren	-aren
*fague, siague		faci, sigui
dormís [its], fugissíá		dorm, fugia
de lait		llet

4.4.1. L'infinitiu

L'única forma interessant d'infinitiu és *sapre* (Sacasa, mapa 224), que, malgrat el fet que pugui ser un error de transcripció de la forma narbonesa *saupre*, podria ser una forma híbrida influenciada per la forma rossellonesa **sapiguer*.

4.4.2. El present de l'indicatiu

Les formes del present són escasses al material que tenim. Amb tot, algunes són molt interessants, com *veni* (Salow, § 7), forma comuna a l'occità que s'oposa al català *vinc*, i *sètz* (escrit *sez* a l'enquesta Sacasa), també característica de la llengua d'oc.

La forma *avèm* (Salow, § 48), a més d'indicar la preponderància del verb *aver*, divergeix de la solució catalana, més curta, *hem*. Podria resultar d'una confusió amb la forma de Vingrau l'atribució de *mangem* (Salow, § 26) a Perilhós (a Vingrau s'indica *manjam*), ja que la desinència *-em* va lligada als plurals en *-es*.

Com a gran part de l'àrea del llenguadocià meridional (Sacasa, mapa 66, «Il dit») s'usaven formes en [w] en alguns casos comptats (*creu*, *deu*, *diu* i potser *riu*) a una franja important de l'espai contigu a la frontera catalana. Aquesta realització *diu* es retroba a Perilhós, i s'oposa així al narbonès *ditz*.

4.4.3. L'imperfet

Les formes en *-iá* de l'imperfet de Perilhós evidencien un polimorfisme a l'enquesta Sacasa: [jɛ] o [jɔ]. Mentre que *aviá* (Sacasa, mapa 277) s'hi escrivia *abié*, *disiá* (Sacasa, mapa 63) i *sabiá* (Sacasa, mapa 223) es pronunciaven [di'ʒɔ] i [sa'bjɔ], respectivament. Com ho hem vist adés, el grup *-iá* en contacte amb una [z] genera la palatal [ʒ].

En canvi, a les dades de Salow, apareixen diverses respostes poc convinents; amb tot, esmenta una forma en [jɛ] (Salow, § 133). A Sacasa la pronúncia de la tercera persona del plural, *-ián*, és més interessant encara per la seva pronunciació peculiar [jew] o [jɛw] (*abiéou*, *séccourrissiéou*, *bégnéou*, *sabiéou* i *tegnéou*).

Aquesta realització és una forma particular molt present al llenguadocià oriental que només es retroba a alguns punts de l'àrea narbonesa entre llenguadocià narbonès i carcassès (vegeu el mapa 1). Es pot notar ací una divergència forta amb el parlar de Vingrau, que té una forma [in].

4.4.4. Passat simple

El primer fet notable és l'absència d'ús del pretèrit perifràstic a la parla de Perilhós a l'enquesta Sacasa. Fins i tot s'hi usava aquesta construcció amb idea de futur, com en francès *eill ba beni del bosc* (Sacasa, mapa 253). Les formes emprades a Perilhós respecten les solucions occitanes veïnes tant a la tercera persona del singular, amb desinències *-èt* o *-èc*, com a la tercera del plural, que té com a vocal temàtica *-è-* (*donèron*, *trobèron*, Sacasa, mapa 228 i 248, respectivament) i no *-a-*, com en català. A més a més, s'hi poden observar formes modernes i llargues com a gran part de l'occità: *faguèron* (Sacasa, mapa 98), que s'oposa al català *feren*, i *s'endormiguèt* (Sacasa, mapa 69).

Es nota una dualitat entre les formes *-èt* i *-èc*, tot i que predomina la solució narbonesa (*diguèt*, *endormiguèt*, *foguèt*, *vegèt* i *volguèt*) contra *levèc* i *trablèc*, que també podrien ser errades del mestre d'escola per culpa de la influència de la seva varietat nadiua. Salow només va arregar *partit* (Salow, § 135), forma dubtosa (s'esperaria *partiguèt*) que, però, podria confirmar la preponderància d'una *-t* final.

4.4.5. Subjuntiu present

El subjuntiu present també és característic de les solucions occitanes, no només per l'ús d'una desinència final en *-e(n)* contra *-i(n)* del català septentrional, sinó també per la seva formació, com en el cas de *fague* (Sacasa, mapa 89), que s'oposa a *faci* per la presència d'una *-g-*, o *siague* (Sacasa, mapa 232) contra el català *sigui*, amb la realització *-ia-* interna, característica de gran part de l'occità.

4.4.6. Subjuntiu imperfecte

Només tenim un exemple del subjuntiu imperfecte, tret de l'enquesta Sacasa (mapa 106): *ségesson* (probablement *seguesson*), que s'oposa a les solucions catalanes *fossin* o *siguessin*.

4.4.7. Participis passats

S'han recollit quatre formes interessants de participis: *agut* (Salow, § 59), *reconescut* (Sacasa, mapa 47), *vengut* (Salow, § 81) i *sapigut* (Salow, § 43). Les tres primeres són característiques de l'àrea narbonesa i s'oposen nítidament a les solucions catalanes (*tingut*, *reconeixit* i *vingut*), mentre que *sapigut* podria provenir del sud.

4.5. El partitiu

El partitiu només apareix una vegada al conjunt de dades: *de lait* (Sacasa, mapa 72), tot i que s'usi *de* en algunes formes com ara *cap d'ostal* (Sacasa, mapa 17) i *plan de causas* (Sacasa, mapa 25).

4.6. Lèxic

TAULA 4
Diferències lexicals entre el narbonès, el català septentrional i Perilhós

Occità (narbonès)	Perilhós	Català (septentrional)
<i>alavètz</i> (Sacasa, mapa 7)		<i>allavons</i>
<i>aquò</i> (Salow, § 17)		<i>això</i>
<i>ausir</i> (Sacasa, mapa 76)		<i>oir/sentir</i>
<i>bruna</i> (Salow, § 47)		<i>morena</i>
<i>cauna</i> (Sacasa Top.; Vidal)		<i>cova</i>
<i>copar</i> (Sacasa, mapa 94; Salow, § 29)		<i>tallar</i>
<i>cotèl</i> (Salow, § 29)		<i>ganivet, raor</i>
<i>dançar</i> (Salow, § 26)		<i>ballar</i>
<i>e</i> (Sacasa, mapa 80)		<i>i</i>
<i>egalament</i> (Sacasa, mapa 73)		<i>igualment</i>
<i>femna</i> (Sacasa, mapa 92; Salow, § 4)		<i>dona</i>
<i>gojat</i> (Sacasa, mapa 75; Salow, § 144)		<i>nin, minyó</i>
<i>jorn</i> (Sacasa, mapa 122; Salow, § 61)		<i>dia</i>
<i>julhet</i> (Sacasa, mapa 123)		<i>juliol</i>
<i>mai</i> (Salow, § 95)		<i>maig</i>
<i>maridar</i> (Salow, § 92)		<i>casar</i>
<i>mèstre</i> (Sacasa, mapa 150)		<i>amo</i>
<i>monde</i> (Sacasa, mapa 114)		<i>gent</i>
<i>ostal</i> (Sacasa, mapa 149)		<i>casa</i>
<i>patana</i> (Salow, § 144)		<i>trumfa</i>
<i>pè</i> (Salow, § 5)		<i>peu</i>

TAULA 4 (Continuació)
Diferències lexicals entre el narbonès, el català septentrional i Perilhós

Occità (narbonès)	Perilhós	Català (septentrional)
<i>pels</i> (Salow, § 4)		<i>cabells</i>
<i>plan</i> (Sacasa, mapes 25, 245)		<i>ben/força</i>
<i>polit/polida</i> (Sacasa, mapa 121; Salow, § 29)		<i>bonica/guapa</i>
<i>préner</i> (Salow, § 4)		* <i>penre</i>
<i>ressegar</i> (Salow, § 6)		<i>serrar</i>
<i>revelhant</i> (Sacasa, mapa 212)		<i>despertant</i>
<i>sanse</i> (Sacasa, mapa 220)		<i>sense</i>
<i>saupre</i> (Sacasa, mapa 224)		* <i>sapiguer</i>
<i>Sénher</i> (Sacasa, mapa 227)		<i>Senyor</i>
<i>solelh</i> (Salow, § 3)		<i>sol</i>
<i>sòrre</i> (Salow, § 105)		<i>germana</i>
<i>sovent</i> (Sacasa, mapa 234)		<i>sovint</i>
<i>tombar</i> (Sacasa, mapa 241)		<i>caure</i>
<i>totjorn</i> (Sacasa, mapa 242; Salow, § 144)		<i>sempre</i>
<i>trauc</i> (Sacasa Top.)		<i>forat</i>
<i>tròp</i> (Salow, § 76)		<i>massa</i>

Com es deia abans, les solucions occitanes són àmpliament majoritàries en paraules bàsiques com ara *ausir*, *copar*, *femna*, *jorn*, *maridar*, *metre*, *ostal*, *plan*, *solelh*, *sòrre*, *totjorn*, *trauc* i *tròp*. Algunes paraules com *cauna* (també present a Taltaüll), tot i la seva freqüència escassa, podien adquirir un valor simbòlic a l'hora de diferenciar totes dues llengües. Alhora, en alguns casos com *ressegar/serrar* (ALPO, mapa 483), *mèstre/amo* o *dobrir/obrir*, les solucions més septentrionals es retrobaven també a algunes parles nord-catalanes.

4.6.1. Els gal·licismes

L'occità ha patit una francesització d'ençà de la seva pèrdua de poder polític a partir del segle XIII, i més encara a partir del segle XVII. Algunes paraules com *copar*, *jaune*, *tròp* o *totjorn*, probablement lligades a una influència del francès, han

allunyat progressivament l'occità del català. A més a més, al final del segle XIX, la generalització d'un bilingüisme social ha accentuat l'arribada de gallicismes, i alguns d'aquests (com ara **viellard* i **tremblar*) també han penetrat fins i tot al català de la Catalunya del Nord.

TAULA 5
Els gallicismes de Perilhós i del narbonès

Occità (narbonès)	Perilhós	Català (septentrional)
* <i>apuèi-miègjorn</i> (Sacasa, mapes 11-12)		<i>tarda</i>
* <i>assistar</i> (Sacasa, mapa 15)		<i>assistir</i>
<i>filha</i> (Sacasa, mapa 96)		<i>minyona</i>
* <i>gardien</i> (Sacasa, mapa 111)		<i>guardià</i>
<i>gibrar</i> (Sacasa, mapa 112)		<i>gelar</i>
* <i>medecin</i> (Salow, § 32)		<i>metge</i>
* <i>orange</i> (Salow, § 64)		<i>toronja</i>
* <i>parce que</i> (Sacasa, mapa 178)		<i>perquè</i>
* <i>Pierre</i> (Sacasa, mapa 190)		<i>Pere</i>
* <i>riche</i> (Sacasa, mapa 213)		<i>ric</i>
* <i>soassanta</i> (Salow, § 24)		<i>seixanta</i>
* <i>tramblar</i> (Sacasa, mapa 244)		<i>tremolar</i>
* <i>vallée</i> (Sacasa, mapa 252)		<i>vall, coma</i>
* <i>vite</i> (Sacasa, mapa 265)		<i>de seguit</i>
* <i>voyage</i> + suf. (Sacasa, mapa 275)		<i>viatge + suf.</i>
* <i>volur</i> (Sacasa, mapa 270)		<i>lladre</i>
* <i>voès</i> (Salow, § 20)		<i>veu</i>

El parlar de Perilhós manifesta una presència bastant considerable de gallicismes recents que es retroben al subdialecte narbonès veí i que, en canvi, no apareixen en català: **assistar*, **de suito*, **Pierre*, **riches*, **soassanta*, **tramblar*, **vite*, **voiajurs* i **volurs*. De vegades fins i tot no s'han adaptat gens a la fesomia de la parla, com en el cas de **Pyrénées*, **vallée* o **gardien*.

4.6.2. Els catalanismes

Com en el cas de la Val d'Aran, les parles occitanes del territori català s'han impregnat d'elements catalans. En aranès, per exemple, havien penetrat *creu*, *mare*, *pare* i *veu* (Coromines, 1990).

TAULA 6
Confluència de la parla de Perilhós amb el català

Occità (narbonès)	Perilhós	Català (septentrional)
<i>aver</i>	<i>aver/téner</i>	<i>tenir</i>
* <i>jusqu'as</i>		<i>fins a</i>
<i>çò que</i>		<i>lo que</i>
<i>botelha</i>		<i>ampolla</i>
<i>talent</i>		<i>fam</i>
* <i>talhur</i>		<i>sastre</i>
<i>semenar</i>		<i>sembrar</i>
<i>cigarre</i>		<i>cigarro</i>
<i>escut</i>		<i>duro</i>
<i>pèira</i>		<i>roc</i>

L'oposició entre l'ús d'*aver* en occità i *tenir* en català és un dels trets més notables que separa aquestes llengües i que emparenta el català amb el tronc iberoromànic. La parla de Perilhós, tot i preferir *aver* (*abiéou qu'un pètit oustal*, *abiéou fret*, *an poou d'eill*), mostrava ja en temps de Sacasa una solució meridional (*tout lou que tégnéou*). Aquesta dualitat es retroba de nou a l'obra de Salow i encara s'hi privilegiava el tipus *aver*, contràriament a Vingrau.

L'ús de *fins a* tant a Perilhós com a Vingrau (Sacasa, mapa 124-125) es deu probablement més a un influx català que a una conservació d'aquests parlars, ja que les atestacions antigues de *fins* semblen més orientals en general, i probablement es preferia *entrò* a una part de l'oest d'Occitània. En canvi, la realització *lo que* (Sacasa, mapa 36), comuna a Vingrau i també usada a Montalban (punt 180) i Trevillac (punt 188), sembla originària del català, llengua en la qual *ço* s'ha perdut.

Entre els elements lèxics com *ampòlha* (Salow, § 38), *sastre* o *sembrar* (Salow, § 23) es pot suposar que es tracta de catalanismes tot i l'atestació de la paraula *ampola* en occità antic. Pel que fa a *sastre* (Salow, § 56), en canvi, la forma més usual

de l'occità era *sartre*. També hi havien penetrat alguns castellanismes com ara *ci-garro* (Salow, § 35) o *duro* (Salow, § 144).

En alguns casos, certes solucions comunes al català, com les que figuren a la taula següent, plantegen diversos dubtes pel que fa a la seva adscripció. L'ús de *fam* (Sacasa, mapa 88) a Perilhós no implica per força una influència catalana, ja que conviu amb *talent* a moltes parles occitanes. Un cas similar es presenta amb *ròc* (Sacasa, mapa 189), tot i que gran part de l'espai occità hagi usat *pèira*. En canvi, la presència de *tancar* (Salow, § 91) no pot ser cap catalanisme, ja que aquesta forma antiga en occità subsisteix a diverses parles narboneses i és usual a l'oest de Besièrs (ALPO, mapa 248; ALB, mapa 233).

TAULA 7
Dubtes lexicals

Occità (narbonès)	Perilhós	Català (septentrional)
* <i>chaval</i>		<i>cavall</i>
* <i>michant</i>		<i>dolent</i>
<i>dejunar</i>		<i>esmorzar</i>
<i>burre</i>		<i>mantega</i>
<i>tropèl</i>		<i>ramat</i>
* <i>cordonièr</i>	<i>sabatièr</i>	<i>sabater</i>
<i>cargar</i>		<i>carregar</i>

Alguns mots com *cavalh* (Salow, § 102), *mantega* (Salow, § 26) o *sabatièr* (Salow, § 12), que també es retroben a Vingrau, podrien ser formes occitanes antigues preservades. Pel que fa a la paraula *ramat* (Sacasa, mapa 246), es retroba a gran part de l'àrea occitana propera al Pirineu, tot i que podria provenir d'una influència catalana. Un cas semblant se'n presenta amb l'adjectiu *dolent* (Sacasa, mapa 155), emprat a diverses parles occitanes pirinenques. Pel que fa a la variant *carregar* (Salow, § 74), de l'occità *cargar*, es retrobava a quatre punts de la Fenolheda, segons Salow.

Ja en temps de l'enquesta Sacasa s'usava un verb híbrid, *escaufar*, mentre que s'usava *calfar* a Vingrau i *caufar* en narbonès. De fet, el cas de Perilhós no era aïllat, ja que també es va trobar una solució catalanitzant, *escalfar* (Sacasa, mapa 44), a dos pobles occitans fronterers, Montalban i Campossin, punts 180 i 196, respectivament, de l'atles de Jordi Costa (més endavant, Salow va recollir *escalfar* a Vingrau). La realització *aubris* (Salow, § 50) també atesta aquesta influència catalana (*aibre*) sobre una possible forma narbonesa *aure* (ALPO, mapa 40).

La dualitat existent a Perilhós entre *mièja*/**mija*, *aver*/*téner* o *carnissier*/*bochèr* (Salow, § 69 i 74) són indicis obvis d'aquest procés de catalanització, que sembla tenir més força en alguns àmbits com ara el dels oficis.

5. ELS PARLARS DE PERILHÓS I VINGRAU CONFRONTATS

Ara, tot i les seves semblances, convé confrontar els parlars veïns de Perilhós i Vingrau per a analitzar-ne les divergències.

5.1. Fonètica, morfologia i sintaxi

TAULA 8
Oposicions entre Vingrau i Perilhós

	Vingrau	Perilhós
-u-	[œ]	? > [u]
Pròtesi: <i>ahir, avui</i>	<i>aièr, auèi</i>	<i>ièr, uèi</i>
-au ⁻¹	<i>còses, òca</i>	<i>causas, aucas</i>
-au ⁻²	<i>paure</i>	<i>pòbre</i>
<i>arbre</i>	<i>aibre</i>	<i>aubre</i>
<i>cuit</i>	<i>còit</i>	<i>cuèit</i>
<i>escalfar</i>	<i>calfar/escalfar</i>	<i>escaufar</i>
<i>vingut</i>	<i>vingut</i> (Salow, § 81)	<i>vengut</i>
<i>creu, deu, preu</i>	<i>creu, deu, preu</i>	<i>crotz, dètz, prètz</i>
<i>cendra</i>	<i>cendra</i>	<i>endre</i>
Plurals sensibles	<i>-is (bòsquis)</i>	<i>-es</i>
Plurals abusius	<i>pelsis</i>	<i>pels</i>
Plurals femenins	<i>-es</i>	<i>-as</i>
Desinència 1a p. pl.	<i>-em</i>	<i>-am</i>
Desinència 3a p. pl.	<i>-en</i>	<i>-on/-en</i>
Possessius 3a p. pl.	<i>lo sieu</i>	<i>lo lhor</i>
Incoatius	<i>dòrm</i>	<i>dormitz</i>
Passat d'ésser	<i>siguèc</i>	<i>foguèt</i>
<i>sus +</i>	<i>sus d'una</i>	<i>sus una</i>

Malgrat una acceptació semblant d'alguns catalanismes probables, com ara *fins a i lo que*, tots dos parlars manifesten certes divergències notables. Tot i la seva proximitat, aquestes són més marcades a la morfologia que acosta més Perilhós al conjunt narbonès, i Vingrau, a les parles del llenguadocià meridional i al català.

5.2. Diferències lèxiques

Com es desprèn de les dades de l'ALPO, el narbonès presenta una fesomia bastant divergent amb els parlars llenguadocians continentals, sobretot pel que fa a la presència de gal·licismes, molt més nombrosos a la zona mediterrània que a l'interior.

TAULA 9
Diferències lèxiques entre Vingrau i Perilhós

Vingrau	Perilhós
<i>téner/tingut</i>	<i>aver/agut/tingut</i>
<i>assistir, *joriòl, lhadre, maig, moreno, peu, semenar, sentir, tarda, *tironja, tròp/massa, veu, *viatjur</i>	<i>*assistar, julhet, mai, brun, *orange, pè, sembrar, ausir, *apuèi-miègorn, tròp, *voès, *volur, *voiatjur</i>

Es pot veure, doncs, que Perilhós presenta un aspecte menys catalanitzat i, aleshores, més francesitzat que Vingrau en alguns aspectes, sobretot a les dades de l'enquesta Sacasa. La progressió de les solucions catalanes a Vingrau es veu, per exemple, en el polimorfisme notat per Salow (§ 177) quan diu, a la nota de peu de pàgina, que ha obtingut totes dues solucions, *tròp/massa*, en frases diferents.

6. CONCLUSIÓ

Tot i l'escassetat de dades sobre el parlar de Perilhós, hem pogut observar mitjançant les taules anteriors que, com en el cas de Vingrau, es tracta d'una varietat occitana. Malgrat certs elements catalans, la fesomia del parlar de Perilhós pertany essencialment a la llengua d'oc: *-a* final àtona [o], *-uè-* [ɛ], *-iè-* [jɛ], *i + l >* [jɛl], [z] intervocàlica de *disiá* o *vesin*; els imperfets en *-iá*; els passats simples en *-èc* o *-èt*, o els plurals masculins en *-es* i *-is* amb elements de lèxic marcats: *aquò, ausir, femna, jorn, metre, monde, pels, ressèga, totjorn, tròp*. El tret més curiós de la parla local és la tendència, catalanitzant, a pronunciar *-u-* [u], evolució acabada durant l'enquesta de Salow.

A partir de l'anàlisi dels elements d'aquest parlar, es pot comprendre bastant bé per quina raó Jordi Costa o, fins i tot, el seu mestre, Enric Guiter, no integraren la varietat de Perilhós a les seves obres. La variació i l'heterogeneïtat del parlar local semblen preocupants a primera vista i deixen una impressió d'instabilitat profunda.

Alhora, com Vingrau, Perilhós preservava, tot i que amb polimorfisme, trets originals: la realització [jɛ], probablement la més antiga de la zona i conservada només a unes petites bosses entre narbonès i carcassès (vegeu el mapa 1), i l'ús de *mai* en lloc de *pus* davant d'un adjectiu. Perilhós es distingeix de Vingrau gràcies a certes característiques particulars degudes, possiblement, al seu aïllament més important, com ara la realització [jɛw]. De forma general, la parla de Perilhós era menys catalanitzada que la de Vingrau, la qual cosa explica que s'hagi adscrit més clarament a l'occità.

El parlar de Perilhós es diferencia bastant del de Vingrau alhora. La varietat d'aquesta darrera població, tot i presentar certs trets del llenguadocià oriental o del narbonès (article *lo*, persistència del diftong *-ai-* en els noms, partitiu), presenta ja un perfil que s'acosta al llenguadocià meridional (plurals masculins en *-is*, plurals femenins en *-es*, perfet en *-èc*, possessius articulats), mentre que Perilhós té una fesomia més narbonesa (més gallicismes, passats en *-èt* o *-èc*, presència en polimorfisme de [jɔ], plurals masculins en *-es*, preponderància de la desinència *-on* en la tercera persona del plural), tot i la dualitat notada entre els articles *lo* i *le*. De fet, tant Vingrau com Perilhós es troben a una gran cruïlla, situats entre el narbonès, el carcassès i el català.

D'altra banda, es pot percebre una catalanització creixent que ha afectat sobretot el vocalisme, com també ha alterat, més profundament, però, el parlar veí de Vingrau. La pressió del català es nota en altres aspectes també, com ara el polimorfisme entre una solució narbonesa *y* (*ni y douna rés, sans sé y demanda, apey y dounéron*) i una forma catalana (*als y diguet*, Sacasa, mapa 140), entre *elhis* i *ellos*, o *qualques* i *qualcos* i formes híbrides com *escaufar*. Més tard, Salow també va observar polimorfisme en el cas de *mièja/mija* i es pot llegir a la seva obra que *paure* ha esdevingut *pòbre*. Cap al 1910 la palatal començava a fer-se sentir als plurals, com en el cas de *cavalhs*, i probablement la *-l-* s'ha introduït a paraules com *galta*, *malalt* i *calças*. La vacil·lació entre [jʃ] i [ʃ] encara es feia sentir en aquella època. Entre les diverses formes híbrides consten *aubris* o *carnissier*, que convivia amb **bochièr*.

Al capdavant, arran de l'estudi dels parlars de Perilhós i de Vingrau, veiem que el català ja havia alterat parcialment uns parlars de tipus occità al final del segle XIX i que la catalanització es feia més forta al principi del segle XX. Se'n pot deduir, aleshores, que els trets occitanitzants del català septentrional no són més que el reflex d'un estat lingüístic anterior, més proper a la llengua occitana, com suposava Coromines quan analitzava les *Vides de sants* rosselloneses.

Alguns comentaris de Germà Colón, com en el cas de *clavell* i *clavellar* (en lloc de *clau* i *clavar*) al seu *Lèxic català dins la Romània* (1993, p. 111), també indiquen un anivellament lingüístic gradual a còpia de solucions més meridionals, i, de fet, alguns mapes de l'ALPO com el de *clouer* (mapa 150), amb una bossa conflentina que preserva el verb *clavellar*, confirmen aquest procés. A més a més, hem de parlar esment que a la Catalunya del Nord sol usar-se el verb *clavar* en el sentit de 'tancar la porta amb clau'.

El parlar occità de Perilhós, conjuntament amb el de Vingrau i alguns elements del capcinès, palesen que, a algunes zones septentrionals de la Catalunya del Nord, la frontera política no coincidia amb la «frontera» lingüística. A poc a poc, l'anivellament a favor de solucions més meridionals ha anat acostant-se a l'antiga frontera d'estat. Un fenomen similar es pot observar de l'altra banda del Pirineu, veient com ha reulat el català septentrional de transició (Adam Aulinas, 2006), actualment en perill d'extinció.

Tot i que no quedin habitants a Perilhós i que ja no s'hi senti l'occità local, el poble està recuperant un poc de vida, sobretot a l'estiu, gràcies als esforços d'algunes associacions (com ara Terre de Pierres) i de voluntaris dels voltants i també estrangers.

CLAUDI BALAGUER
Filòleg, occitanista i professor de català

BIBLIOGRAFIA

- ADAM AULINAS, Montserrat (2006). *El català septentrional de transició: nova visió des de la morfologia*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.
- ALB = CAMPS, Christian (1985). *Atlas linguistique du Biterrois*. Besièrs: Institut d'Études Occitanes.
- ALIBÈRT, Loís (1935). *Gramatica occitana segon los parlars lengadocians*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.
- ALLOc = *Atlas Linguistique et Ethnographique du Languedoc Occidental* (1978-1993). París: Centre National de la Recherche Scientifique. 4 v.
- ALLOr = *Atlas Linguistique et Ethnographique du Languedoc Oriental* (1981-1986). París: Centre National de la Recherche Scientifique. 3 v.
- ALPO = GUITER, Henri (1966). *Atlas linguistique des Pyrénées Orientales*. París: CNRS.
- BALAGUER, Claudi (2010). «Evolució dels parlars de la frontera entre català i occità». A: *Actes del Quinzè Colloqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes*. Vol. 1. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, p. 181-193.
- (2011). «The catalanization of occitan: the case of Vingrau». A: IHEMERE, Kelechukwu (ed.). *Language contact and language shift: Grammatical and sociolinguistic perspectives*. LINCOM, p. 68-105.
- (2014). «De lo(s) a el(s): l'anivellament de l'article a la Catalunya del Nord». A: *Recherches sur la langue catalane: Actes du Colloque International des 4 et 5 novembre 2010*. Llemotges: Lambert-Lucas.

- COLÓN, Germà (1993). *El lèxic català dins la Romània*. València: Universitat de València.
- COROMINES, Joan (1971). «Les *Vides de Sants* rosselloneses del manuscrit 44 de París». A: *Lleures i converses d'un filòleg*. Barcelona: Club Editor, p. 276-362.
- (1989-1997). *Onomasticon Cataloniae*. Barcelona: Curial: Caixa de Pensions La Caixa.
- (1990). *El parlar de la Vall d'Aran*. Barcelona: Curial.
- GUI TER, Henri (1948). «Algunes infiltracions del lèxic occità en el domini lingüístic català». *Estudis Romànics*, núm. 1, p. 153-158.
- HOLLE, Fritz (1908). «La frontera de la lengua catalana en la Francia meridional». A: VALLÈS, Emili (ed.). *Primer Congrès Internacional de la Llengua Catalana*, p. 335-339. Barcelona: Estampa d'en Joaquim Horta.
- HOVELACQUE, Abel (1891). «Limite du catalan et du languedocien». *Revue Mensuelle de l'École d'Anthropologie de Paris*, p. 143-145.
- MICHEL, Louis (1964). *La langue des pêcheurs du Golfe du Lion*: París: Éditions D'Artrey.
- Sacasa = COSTA, Jordi (1986). *Atlas linguistique «Sacaze» des confins catalano-languedociens*. Sant Esteve del Monestir: Société des Professeurs de Catalan.
- (1989). «Català i occità a Tarerac». A: *Actes del Vuitè Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes*. Vol. 1, p. 99-107.
- Sacasa Top. = Toponímia inèdita de l'enquesta Sacasa.
- SALOW, Karl (1912). *Sprachgeographische Untersuchungen über den östlichen Teil des katalanisch-languedokischen Grenzgebietes*. Hamburg: Société Internationale de Dialectologie Romane.
- VENY, Joan (1991). *Els parlars catalans: (Síntesi de dialectologia)*. Mallorca: Moll.
- VIDAL, Pierre (1899). *Guide historique et pittoresque dans le département des Pyrénées Orientales*. 2a ed. Perpinyà: Librairie Saint-Martory: Alté & Fau.